

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ІШКІ ІСТЕР МИНИСТРЛІГІ
БӘРІМБЕК БЕЙСЕНОВ атындағы ҚАРАҒАНДЫ АКАДЕМИЯСЫ

Заң институты

Жалпы білім беретін пәндер кафедрасы

«ПО қызметкерлерінің кәсіби этикасы» курсы бойынша дәріс

**ПО ҚЫЗМЕТКЕРЛЕРІНІҢ КӘСІБИ ЭТИКАСЫНЫҢ ПӘНІ, МІНДЕТІ,
ЕРЕКШЕЛІГІ.**

Қарағанды
2016

Дәрісті жалпы білім беретін пәндер кафедрасының аға оқытушысы, заң ғылымдарының магистрі, полиция майоры М.Е. Уалиев дайындады.

Дәріс жалпы білім беретін пәндер кафедрасының ПӘС отырысында қарастырылды. 2016 жылғы 3 мамырдағы №9 хаттама.

Дәріс кафедра отырысында талқыланды және бекітілді. 2016 жылғы 24 мамырдағы №19 хаттама.

Пікір берушілер: Н.Е. Елікбаев – ф.ғ.д., «Болашақ» Қарағанды Академиясы жалпы білім беретін пәндер кафедрасының профессоры;

Оспанова Г.С. – з.ғ.к., «Болашақ» Қарағанды Академиясы заң пәндері кафедрасының профессоры.

Б.Б. Кошегулов – з.ғ.к., Қазақстан Республикасы ІІМ Б.Бейсенов атындағы Қарағанды академиясы қылмыстық құқық және криминология кафедрасының доценті.

Дәріс жоспары:

Кіріспе

1. Кәсіби этиканың түсінігі және оның пәні.
2. Ішкі істер органдары қызметкерлерінің кәсіби этикасының ерекшеліктері.
3. Заңгер мамандығының ерекшеліктері және оның өнегелік маңызы.

Қорытынды

Кіріспе.

Бүгінгі таңда біз кәсіптік этика туралы сөз қозғағанда, алдымен дәрігерлік, педагогтық, журналистік кодекстер туралы айтамыз.

Сонымен қатар, бизнестік, әскери, сауда және халықаралық музей қызметкерлерінің этикалық кодексімен қатар, қызыл крест қоғамының және түрлі халықаралық кәсіптік бірлестіктердің этикалық кодекстері де бар. Әр түрлі бағыттағы кәсіпкерліктің өзінің ерекшеліктеріне байланысты, этикалық мөлшерін, тек қана кәсіптік біліммен анықтау мүмкін емес.

Сондықтан да, тек кәсіптік ұғыммен ғана байланысты, қоғамдағы моральдық- этикалық құндылықтармен байланысы жоқ түсінік қоғам және қоршаған орта үшін өте қауіпті. Бұл мақсатта, заңгердің кәсіби этикасы- кәсіптік этикалардың құқықтық және адамдар арасындағы қатынастардың басты межесі болуы керек. Бұл жағдайда екі түсінікті айыра білу қажет. Олардың айырмашылығы неде екеніне тереңірек тоқтала кететін болсақ.

Кәсіби этика дегеніміз- белгілі бір моральдық-құқықтық құндылықтар мен мөлшерлері мен кез-келген адамның өмір сүруі. Біз өзіміздің өмірге келуіңізге байланысты, белгілі бір құқықтық аумақта өмір сүреміз,

сондықтан да біз құқықтық субъект бола отырып, құқықтық мәдениетке өз тарапымыздан өз бағамызды береміз.

Құқықтық мәдениетті зерттеуші А.П.Смитко құқықтық субъектіге мынадай анықтама береді: бұл-заңды субъективтік құқықтар мен міндеттері анықталған, құқықтық қатынастардың мүшесі және өзінің іс-қимылы мен әрекеті арқылы осы құқықтар мен міндеттерді жүзеге асырушы адам болып табылады.

1.Кәсіби этиканың түсінігі және оның пәні.

Құқықтық субъектісіндегі этика ұғымы- дербес зат. Ол адамның мемлекетпен бекітілген құқық пен заңдарға деген өзіндік арақатынасы болып табылады. Бұл арақатынас адамның жеке азаматтық және саяси институттарға деген көзқарасы арқылы білінеді.

Сонымен, құқықтық этиканың субъектілігіне кез-келген, құқықтар мен міндеттерді иеленген адам ие бола алады. Ол құқықтарды жүзеге асыра отырып, өзінің қалыптасқан құқықтық межелерге деген қатынасы мен көзқарасын көретеді.

Заңгерлік этиканың субъектісі дегеніміз- заң шығарушылық пен қолдануды тікелей жүзеге асыратын маман адам.

Заң әр түрлі мақсатта пайдаланылуы мүмкін. Бұл заңға байланысты емес, бұл заңды өзінше түсініп, қолданып отырған заңгерге тікелей байланысты.

Кәсіби этика субъектісінде бірінші орынға құқыққа деген бағалы қатынас қалыптасуы керек. Оның құқықтық шығармашылықтағы рөлі өте төмен.

Ал заңгерлік этика субъектісінде құндылық көзқарас кейінге ысырылып, бірінші орынға, нормативтік құжаттарды білу мен оны қолдануы, яғни заң әліппесін білуі бірінші орынға қойылады. Бұл жағдайда заңгер

маманның білімі мен ішкі қарым-қатынасы, заңның нормаларымен сәйкес келмеуі мүмкін. Бұл жағдайда адамның азаматтық көзқарасы мен маманның көзқарасының арасында тайталас туады.

Заңгердің кәсіптік жұмысы сан-қилы болуына байланысты (бас прокурор, тергеуші, заң кеңесшісі, мәжіліс депутаты, қала әкімі, кеденші, нотариус, еңбек ұжымының жетекшісі және т.б.) құқықтық-этикалық көзқарасы мен заңгерлік қызметтік көзқарасы өзара байланысты болып, этикалық моральдың қиын таңдау жасауға мәжбүр етті.

Заңгерлік этикаға анықтама беруге тырысып көрейік: маманның қатынасы, яғни маманның құқықтық құндылықтарының, заңдық нормаларға, ережелерге деген қатынасы және осы қатынастың жұмыста пайдаланылуы. Заңгерлік этиканың бұл анықтамасы белгілі бір жұмыс атқарады, былайша айтқанда, осы арқылы жеке адамның көзқарасын зерттеп, оның кәсіптік міндетін қалай атқарғанын және жекелеген құжаттар мен заңгерлік шешімдердің мазмұнын білуге болады. Өйткені, осы құжаттар мен заңгерлік шешімдер заң шығарушылардың этикалық, адамдық көзқарастарын айқын көрсете алады. Яғни, бұл дегеніміз қабылданған заңгерлік құжаттардың моральді -этикалық құндылығын анықтауға себеп бола алады, көмектесе алады деген сөз.

Дегенмен де, кез-келген анықтама толық болмауы және бұрмаланып берілуі мүмкін. Сондықтан да, ол көптеген сұрақтар туғызып, қосымша анықтамалар мен түзетулерге енгізуді қажет етеді.

2. Ішкі істер органдары қызметкерлерінің кәсіби этикасының ерекшеліктері.

Заңгерлік этика- өзгеріп отыратын білім. Оның өзгеруі біріншіден, адамның өзгеруіне, оның көзқарасының өзгеруімен тікелей байланысты. Сондай-ақ, заңгер мамандығының ерекшеліктеріне де тығыз байланысты. Өз кезегінде заңгер мамандығы да өзгеріп, заңгердің жұмыс кеңестігі ұлғаяды, (мысалы, коммерциялық фирмада заң кеңесшісі).

Заңгерлік этиканың өзгеруіне: қоғамның дамуы, қоғамдық ой-пікірдің мазмұны мен қалыптасуы және әлеуметтік құрылымдардың даму дәрежесі де өзіндік әсер етті.

Заңгерлік этиканың дамуының тағы бір себебі- ол этикалық білімнің ішкі логикасы, яғни әр адамның рефлекстік, қоршаған ортаға деген қатынасы.

Заңгерлік әдебиеттерде құқықтың қайнар көзі туралы мәселелер жиі кездеседі. Этика кеңістігі өте кең болғандықтан, біз этиканың қайнар көзі ретінде көптеген түсініктер мен феноменалдық қатынастарды алуымызға болады. Сондықтан да біз әдістер мен әдістемелерді қарастыруымызға болады.

Біздің әдістемемізге байланысты этикалық көзқарас - мәдениет пен мәдени құндылықтарды даму нәтижесінде пайда болады және қалыптасады.

Ал құқықтық көзқарас мәдениет пен этиканың дамуы арқылы қалыптасады және сол құндылықтармен толығып отырады. Зерттеу әдісі арқылы, осы этиканың қайнар көздерін үлкен үш топқа бөлуге болады.

Бірінші топқа- әдет-ғұрып, мифтік, діни сенімдік топтар жатады. Бұл түсініктер даму нәтижесінде азаматтардың құқықтары мен этикалық-моральдық құндылықтарды құрайды. Екінші топқа- адамның құқықтарын зерттеп, танып-білуі, яғни қазіргі моральдық этикалық құқықтарды, өткен тарихи құқықтарды зерттеу арқылы қол жеткізген түсініктері жатады. Бұл топқа адам туралы- антропология ғылымын да жатқызуға болады. Үшінші топқа- практикалық, ашып айтқанда, қоғамның экономикалық, саяси, әлеуметтік,мәдени дамуын зерттеулері жатады.

4. Заңгер мамандығының ерекшеліктері және оның өнегелік маңызы.

Бұл жағдайда біз негізінен әлеуметтік мәліметтердің адамның құқықтық-этикалық түсінігінің қатынасындағы маңызы мен әсерін айтып

отырмаз. Сонымен қатар, осы үш топты, үш түсінік ретінде қарауға болады: 1) аксологиялық (әдет-ғұрып, миф, дін); 2) гнесологиялық(ғылым, римдік құқық, дамушы немесе позитивтік құқық, жалпы құқық); 3) праксиологиялық (әлеуметтік-мәдени,әлеуметтік-саяси, әлеуметтік-экономикалық процестер).

Құқықтар мен этикалық құқықтардың қайнар көзі- біреу. Олардың құрамына әдет- ғұрып, діни және жекелеген тыйым салушы ғұрыптар жатады.

Құқықтық этиканың қайнар көзін анықтауда үш принципті басқаруға алуға болады. Бірінші, қазіргі уақытта пайдаланылып жүрген, құқықтық және моральді-этикалық жүйелерді зерттеу.

Екінші принцип, осы құқықтық және моральды-этикалық жүйелердің даму динамикасы мен олардың өзгеруін, өзара байланысын және бір-біріне қарама-қайшылықтарын көрсету.

Үшінші принцип- сыртқы, көрінетін реттеуші механизмдердің және көрінбейтін, жасырын механизмдердің есебін жүргізу. Бұл механизм тек қана сырттай бақылаушы ғана емес, адам үшін де, жасырын құпия. Сыртқы және ішкі себептердің өзара салмағы және байланысы, әр түрлі жағдайларда өзгеріп отырады.

Сонымен, заңгер этикасы қоғамның дамуы, адамның қоғамдық құндылықтарға деген көзқарасының дамуы мен өзгеруі және әлеуметтік инфрақұрылымдардың өзгеріп, даму дәрежесіне тікелей байланысты. Сондай-ақ, маманның заңды, құқықтық нормативтік актілерді білу дәрежесіне және сол заңдар мен нормативтік актілерді, қоғамда қалыптасқан моральды-этикалық құндылықтарды сәйкестендіріп, жұмыс жасауына тығыз байланысты.

Қорытынды.

Егемендікке қол жеткізгеннен соң жаңа тәуелсіз мемлекеттер өздерінің ұлттық ой-сана, салт-дәстүрлерімен қоса, жалпы мәдени – рухани дүниелеріне зер сала бастады. Ұлттық қоғамдық ойлар ішінде дәстүр мен қазіргі уақыт арасындағы қайшылық пайда болды. Батыстың рухани байлықтарына тәнті болудан арылып, ұлттық ойдың ерекшелігін менгерудің уақыты келді. Бірақ Еуропаға тән нәрсенің барлығын бойды ала қашудың қажеті жоқ. Қазіргі кезде ұлттық және жалпы адамзаттық рухани байлықтары тиімді үйлестіру мәселесін алға қоя отырып, оларды мүлдем жаңа жағдайда сабақтастыра жүйелеу қажеттілігі туып отыр. Мұның өзі өркениеттіліктің тіке жолына түсінуге мүмкіндік берумен қатар, біздің қоғамдық-әлеуметтік және рухани өміріміздегі ерекшеліктерді игеруге жағдай жасайды. Осы айтылып отырған тұжырым студенттердің қазіргі ұлттық санамыздың өткенін, бүгінігі игілігін, болашақ мақсатын диалектикалық тұтастыққа қарастырып, дүниетанымдарының сапалық нәтижелерін дамытуға мүмкіндік береді.

Белгілі тарихшы Л.Гумилев “Өз тарихын білмейінше және оған белгілі бір көзқараста болмайынша, ешқандай мәдениеттің дамуы мүмкін емес”, - деген пікірін қолдауға тұрарлық. Ендігі жерде қоғамның рухани өміріндегі қажеттіліктерді (факторлар. әлеуметтік-экономикалық жағдайлар, мәдени-рухани кешендер, т.б.) жан-жақты түбегейлі зерттеп, бағыт-бағдарын саралап, жасөспірімдердің дүниетанымдарын нарықтық экономика талаптарына сай қалыптастыру білім саласы қызметкерлерінің алдында тұрған ауқымды мақсат.

Әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасының Конституциясы. 1995 ж. (өзгерістер мен толықтырулар 2011 ж.).
2. Н.Ә. Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы. «Қазақстан - 2050» стратегиясы: қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты». Астана, 2012 жылғы 14 желтоқсан.
3. Назарбаев Н.Ә. Ғасырлар тоғысында. – Алматы, 1996
4. 2015 жылғы 18 қарашадағы Қазақстан Республикасының «Жемқорлыққа қарсы күрес туралы» Заңы.
5. «Қазақстан Республикасының құқық қорғау қызметі туралы» 2014 жылғы 29 желтоқсандағы Заңы. (өзгерістер мен толықтырулар).
6. Қазақстан Республикасы Президентінің 29.12.2015 жылғы «Қазақстан Республикасы мемлекеттік қызметшілерінің этикалық кодексі» туралы №153 Жарлығы.
7. Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә. Назарбаевтың «100 нақты қадам» Ұлт жоспары. 2015 жылғы 20 мамыр.
8. Қазақстан Республикасының Президенті – Ұлт Көшбасшысы Н.Ә. Назарбаевтың Қазақстан халқына «Қазақстан жаңа жаһандық нақты ахуалда: өсу, реформалар, даму» атты жыл сайынғы Жолдауы. Астана, 30.11.2015 ж.
9. Ғабитов Т.Х. Заңгер этикасы. Оқу құралы. – Алматы, 2004
10. М.Е. Уалиев. Заңгердің кәсіптік этикасы. Оқу құралы. – Қарағанды, 2012 жыл.